

Format de citation

Stellner, František : recension de : Václav Horčíčka / Jan Županič, Šlechta na křižovatce. Lichtenštejnové, Schwarzenbergové a Colloredo-Mannsfeldové v 1. polovině 20. století, Prag : Agentura Pankrác nakladatelství, 2017, dans : Český časopis historický, 2017, 3, p. 825-827, DOI: 10.15463/rec.864841463

český časopis historický

copyright

Cet article peut être téléchargé et/ou imprimé à des fins privées.
Toute autre reproduction ou représentation, intégrale ou substantielle de son contenu, doit faire l'objet d'une autorisation (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

Trvalou přitažlivost Rankeho díla potvrzuje, že jsou jeho knihy vydávány v překladech až do současnosti. Jeho práce byly sice nakupovány do českých veřejných knihoven a jsou v nich hojně zastoupeny, ale žádná z nich česky nevyšla. V době, kdy o něm psal Jaroslav Goll (*Ranke v Praze a o Praze*, ČČH 4, 1898, s. 332–333) a kdy ho příznivě zhodnotil *Ottův slovník naučný* (1904), to ještě bylo pochopitelné vzhledem k všeobecnému rozšíření němčiny, o století později však tento deficit vypovídá o vážných mezerách v našem zpřístupňování evropské dějepisné klasiky 19. století.

Ve dvousvazkové monografii předložil Günter Johannes Henz výsledky své mimořádně pilné heuristiky, která se opírala především o pokud možno vyčerpávající bibliografickou evidenci a o detailní prozkoumání jakýchkoli písemných dokladů o Rankem, zejména při podchycování jeho korespondence roztroušené po německých a jiných evropských archívech a knihovnách. Tuto nashromážděnou materii dokázal autor systematicky utřídit a na bezpočtu jednotlivých citací prokázat, že unáhlené a nekritické soudy o Rankem a jeho díle jsou dnes již neudržitelné. Knize, která přináší obrovské množství nové faktografie, by bylo prospělo dílčí i celkové shrnutí výsledných poznatků a zřetelnější vystižení hlavních vývojových tendencí. Tento krok však bude muset uskutečnit jiný badatel, který již bude mít práci v mnohém usnadněnou. V každém případě platí, že Leopold von Ranke, byť i mýtů zbavený, zůstává velkou postavou evropské historiografie, už proto, že se mu věnovalo takové množství historiků a že se přesto dosud vymyká syntetickému uchopení.

Jaroslav Pánek

Václav HORČIČKA – Jan ŽUPANIČ

***Šlechta na křižovatce: Lichtenštejnové, Schwarzenbergové
a Colloredo-Mannsfeldové v 1. polovině 20. století***

Praha, Agentura Pankrác 2017, 910 s., ISBN 978-80-86781-33-4.

Výzkum vývoje šlechty se dostal po roce 1989 do popředí zájmu historiků a popularizátorů dějin. V posledních dvou letech vydalo nakladatelství Knižní klub monografie zaměřené na jednotlivé rody (Lobkowiczové, Kolowratové), podobně Nakladatelství Lidové noviny monografii o Eggenbercích a pánech z Velhartic. Nakladatelství Zdeněk Vavřínek tiskne ve spolupráci s nakladatelstvím Martin almanachy českých šlechtických a rytířských rodů a často vlastním nákladem byly publikovány i dějiny různých víceméně lokálně důležitých rodů. Vedle Rožmberků, dalších Vítkovců a Poděbradovců se historici věnují především Lichtenštejnům. Mezi významné popularizátory lichtenštejnských dějin patří kupříkladu ekonom Pavel Juřík.¹ Vědecký výzkum rodu Lichtenštejnů se v posledním desetiletí soustředil do tří okruhů, které můžeme s jistou nadsázkou nazvat „vadužským“ (Česko-lichtenštejnské komise historiků), „moravským“ a „pražským“.

1 Pavel JUŘÍK, *Moravská dominia Liechtensteinů a Dietrichsteinů*, Praha 2009; TÝŽ, *Dominia Smiřických a Liechtensteinů v Čechách*, Praha 2012; TÝŽ, *Lichtenštejnové. Historie a sídla knížecího rodu*, Praha 2015; TÝŽ, *Lichtenštejnové v českých zemích. Stručná historie a současnost knížecího rodu Liechtensteinů a Lichtenštejnska*, Praha 2015.

V edici zmíněné společné komise vyšla v roce 2016 v českém překladu práce Merkiho a Löfflera *Lichtenštejnové v českých zemích*.² O rok dříve vyšly monografie Susanne Keller-Giger a Ruperta Quaderer-Vogta o československo-lichtenštejnských mezinárodních vztazích a Václava Horčíčky a Rolanda Marxera o Lichtenštejnsku a československých konfiskacích z roku 1945.³ Komise vydala i knihy, které nebyly přeloženy do češtiny: například v roce 2014 kolektivní monografii o česko-lichtenštejnských vztazích, na které se podílel i Jan Županič.⁴

Moravský historik Tomáš Knoz se chopil editování sborníku *Lichtenštejnové: konstrukce obrazu, stereotypy, propaganda*, který analyzoval fenomén konstrukce historického obrazu a vytváření stereotypů, resp. kolektivních autostereotypů.⁵ Marek Vařeka obhájil na Opavské univerzitě disertační práci *Lichtenštejnská panství na Moravě do roku 1621* a v roce 2013 vydal v Masarykově muzeu v Hodoníně popularizující brožuru *380 let knížectví Lichtenštejn v Moravském Krumlově*.⁶

„Pražský“ okruh znalců lichtenštejnských dějin představují Václav Horčíčka a Jan Županič. V roce 2011 společně vydali populární *Dějiny Lichtenštejnska*.⁷ Velmi zdařilý přehled dějin seznamuje čtenáře s postavením lichtenštejnského knížectví v rámci římsko-německé říše, jeho vazby na Rakouské císařství a posléze přeorientování se na Švýcarsko po roce 1918. Po tomto přehledu přistoupil Václav Horčíčka k dlouhodobému usilovnému studiu nevydaných pramenů. Výsledkem byla monografie *Lichtenštejnové v Československu*.⁸ Autor se věnoval provedení pozemkové reformy na statcích patřících tomuto rodu, vývoji vztahů Československa a Lichtenštejnska v meziválečném období, vývoje během druhé světové války i po jejím ukončení a nastolení komunistické moci, jakož i snahám Lichtenštejnska dosáhnout odškodnění za zkonfiskovaný majetek.

V roce 2017 vydali Václav Horčíčka a Jan Županič monografii, věnovanou Lichtenštejnům, Schwarzenbergům a Colloredo-Mannsfeldům, která je předmětem naší recenze. Horčíčka se v monografii soustředil na Lichtenštejny a Schwarzenbergy, Županič na Colloredo-Mannsfeldy. Historik hospodářských a právních meziválečných dějin Jakub Rákosník do knihy přispěl kapitolou „Vylvlastnění a konfiskace v období první až

2 Christoph Maria MERKI – Josef LÖFFLER, *Lichtenštejnové v českých zemích od středověku do 20. století: majetky, práva, správa*, Brno 2016.

3 Susanne KELLER-GIGER – Rupert QUADERER, *Lichtenštejnsko, české země a Československo: historie mezinárodních vztahů*, Brno 2012; Václav HORČIČKA – Roland MARXER, *Lichtenštejnsko a československé konfiskace z roku 1945: od druhé světové války po současnost*, Brno 2015.

4 Peter GEIGER – Tomáš KNOZ et al. (ed.), *Liechtensteinisch-tschechische Beziehungen in Geschichte und Gegenwart: Synthesebericht der Liechtensteinisch-Tschechischen Historikerkommission*, Vaduz 2014.

5 Tomáš KNOZ (ed.), *Lichtenštejnové: konstrukce obrazu, stereotypy, propaganda*, Brno 2015.

6 Marek VAŘEKA, *380 let knížectví Lichtenštejn v Moravském Krumlově: držba Lichtenštejnů v Moravském Krumlově (1622–1908) / 380 years of principedom Liechtenstein in Moravsky Krumlov: Liechtenstein occupancy (1622–1908)*, Hodonín 2013.

7 Václav HORČIČKA – Drahomír SUCHÁNEK – Jan ŽUPANIČ, *Dějiny Lichtenštejnska*, Praha 2011.

8 Václav HORČIČKA, *Lichtenštejnové v Československu*, Praha 2014.

třetí republiky“. Erbovní přílohu připravil archivář Michal Fiala, který s Janem Županičem a Františkem Stellnerem již podobně ilustroval *Encyklopedii knížecích rodů zemi Koruny české*.⁹

Autoři si v této práci dali za úkol zkoumat proces adaptace šlechty na nové poměry po roce 1918. Pokusili se na příkladu tří nejzáměšnějších a nejznámějších českých aristokratických rodů analyzovat strategie, jaké použila šlechta v boji o záchranu svého pozemkového majetku. Vedle průběhu a rozsahu pozemkové reformy tvůrci analyzovali též její dopad na rentabilitu šlechtických velkostatků a na celkové hospodaření šlechty. Věnovali se rovněž poměru sledovaných rodin k Československu a jejich ochotě kooperovat s novými politickými „neurozenými“ elitami. Velmi zajímavá fakta přineslo jejich zkoumání a komparace strategie přežití sledovaných rodů během nacistické a komunistické éry.

Heuristika se opírá o využití rozsáhlých nevydaných materiálů osobní i úřední povahy v České republice, Německu, Rakousku, Švýcarsku a Lichtenštejnsku a samozřejmě i o prostudování dosavadní vědecké literatury. Autoři proto využili také výsledků svých dosavadních prací.¹⁰ V recenzované monografii došli k závěru, že zkoumané rody se shodovaly v negativním postoji k rozpadu rakousko-uherské monarchie i v odmítnutí republikánské formy nového státu a že se všechny musely nuceně stáhnout do „politického“ ústraní. Velmi intenzivně se autoři věnovali též protišlechtické propagandě po roce 1918 i po roce 1948. I díky ní totiž většina československé veřejnosti pohlížela na Schwarzenbergy a Colloredo-Mannsfeldy jako na takzvanou pobělohorskou šlechtu, která se odcizila národu. Autoři poté vysvětlili také motivaci zkoumaných rodů zahájit spolupráci s agrárníky ve třicátých letech 20. století po ukončení pozemkové reformy. Lichtenštejnové si po ní udrželi okolo 43 % své původní domény, hlubočtí Schwarzenbergové 35 %, Colloredo-Mannsfeldové 47 % a orličtí Schwarzenbergové 55 % pozemkového majetku.

Autoři upozornili též na obtížnou situaci Lichtenštejnského knížectví po roce 1938 a na snahu jeho představitelů o vyvážený přístup k oběma národnostem na českých a moravských statcích. Podobně k národnostní otázce přistupovali hlubočtí Schwarzenbergové, přičemž orlická větev se profilovala jako vůdčí pročecky orientovaný český rod. Nacistickým obdobím prošli ze sledovaných rodů díky svému statutu suverénních knížat Lichtenštejnové relativně bez úhony, po nástupu komunistů k moci se však bezpečnostní složky tvrdě vypořádaly se všemi analyzovanými rody. „V levicově orientovaném Československu nebylo po válce pro velkostatky a velkostatkáře místo, což platilo zejména pro aristokraty, symboly staré doby.“

Vydání monografie komparující vývoj tří klíčových knížecích rodů v českých a moravských dějinách v první polovině 20. století lze uvítat, neboť jde nejen o velmi kvalitní odborný text, ale zároveň o kultivovanou a poučnou studii politických, hospodářských a sociálních dějin šlechty během několika režimů.

František Stellner

9 Jan ŽUPANIČ – František STELLNER – Michal FIALA, *Encyklopedie knížecích rodů zemi Koruny české*, Praha 2001.

10 Srovnej zejména: Jan ŽUPANIČ, *Rezistence a perzekuce. Rod Colloredo-Mannsfeldů za druhé světové války*, in: Ivo Pejčoch – Jiří Plachý a kol., *Okupace, kolaborace, retribuice*, Praha 2010, s. 99–107.